

Turbūt vienas dažniausiai viešai kartojamų teisėsauginių mitų yra apie tai, kad neva visos korupcinės bylos garsiai pradedamos, tačiau po to tyliai subliūkšta, tad šie ikiteisminiai tyrimai baigiasi niekuo.

Siūlome susipažinti su argumentais, faktais bei statistiniais duomenimis, kurie parodo, kad sulaukus kaltinimų kokia nors korupcine veika, tikimybė išgirsti išteisinantį teismo sprendimą yra labai nedidelė – vos keli procentai. Kartu tai reiškia, kad Lietuvos teisėsauga dirba daug geriau, nei bando pateikti tie, kas, greičiausiai, nesuinteresuoti geru prokurorų ir tyrėjų darbu.

Apie išteisinimus

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje numatyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Demokratinėje valstybėje yra normalu, kuomet dalis nusikalstamų veikų padarymu kaltinamų asmenų teismuose yra išteisinami. Tokia situacija neduoda pagrindo teigti, kad asmenys yra nepagrįstai masiškai kaltinami. Šimtaprocentinis kaltinamųjų nuteisimas būdingas tik totalitarinėms ir autoritarinėms santvarkoms.

Kartu dera pažymėti, kad Lietuvos teisėsaugos surinkti bei šiose bylose pateikiami duomenys teismuose dažniausiai pripažįstami kaip įrodantys asmens kaltę, tad 96 kaltinamieji iš 100 sulaukia apkaltinamojo teismo verdikto. Pastarųjų ketverių metų išteisinamų pirmos instancijos teismuose asmenų vidurkis – vos 4 procentai, tad išteisintų asmenų, kurie buvo kaltinami padarę korupcines nusikalstamas veikas, procentinė dalis yra tikrai nedidelė.

Korupcinės veikos (225-228 str.)	Nuteista	Išteisinta
2015 m.	92 proc.	4 proc.
2016 m.	88 proc.	6 proc.
2017 m.	92 proc.	3 proc.
2018 m.	92 proc.	3 proc.

...ir žalos atlyginimą

Teisinėje valstybėje kiekvienas išteisintas asmuo turi turėti teisę kreiptis į teismą dėl žalos, padarytos neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo veiksmais, atlyginimo. Tai yra sveikos baudžiamojo persekiojimo sistemos sąlyga – apkaltinti ir vėliau

išteisinti asmenys turi turėti teisę gintis visų pirma baudžiamojo proceso, o vėliau ir civilinės teisės ir civilinio proceso priemonėmis. Tokią teisę turi ir visi Lietuvos Respublikos piliečiai.

Pagal 2016-2018 metais pateiktus asmenų, kurie buvo kaltinami korupcinių nusikalstamų veikų padarymu, ieškinius teismuose priimta iš viso 15 sprendimų dėl žalos, padarytos ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo neteisėtais veiksmais, atlyginimo.

11 ieškinių buvo atmesta, 4 ieškiniai patenkinti iš dalies. Priteista bendra suma – 31 446 Eur.

Tai rodo, kad didžiojoje daugumoje atvejų, net baudžiamojo proceso tvarka išteisinus korupcinių nusikalstamų veikų padarymu kaltintus asmenis, vėliau civilinio proceso tvarka nagrinėjant tokių asmenų ieškinius, teismai nekonstatuoja neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo veiksmų.

Apie tarpininko kyšininkavimo virsmą į prekybą poveikiu

Baudžiamojo kodekso 226 str. „Prekyba poveikiu“ priimtas 2011 m. liepos 5 d., Seimui balsavus už Teisingumo ministerijos parengtus ir Vyriausybės pateiktus Baudžiamojo kodekso pakeitimus, kuriais buvo pakeistas buvusio šio straipsnio pavadinimas „Tarpininko kyšininkavimas“ ir išplėstas šio straipsnio turinys.

Šio įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodoma: „Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) ataskaitoje BK 226 straipsniui pateikiama daug svarbių pastabų. Visų pirma, pažymima, kad baudžiamoji atsakomybė už prekybą poveikiu (1999 m. Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 12 straipsnis) tik iš dalies numatyta BK 226 straipsnyje, nes paminėtame BK straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos apibrėžimui trūksta aktyviosios nusikalstamos veikos dalies, kuri būtina pagal 1999 m. Konvencijos 12 straipsnį, t. y. BK 226 straipsnyje nėra numatyta baudžiamoji atsakomybė už elgesį, kuriuo siekiama, kad kitas asmuo pasinaudotų turima įtaka (tarpininko papirkimas). Antra, BK 226 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtyje trūksta įvairių kyšininkavimo formų, t. y. gavimo, prašymo, priėmimo, pažadėjimo priimti ir pan. Trečia, GRECO ataskaitoje pabrėžta, kad tais atvejais, kai asmuo, neturintis jokios realios įtakos, „parduoda“ savo tariamą įtaką, tokia jo veika turi būti kvalifikuojama ne kaip sukčiavimas, o kaip prekyba poveikiu. Atsižvelgiant į tai, GRECO ataskaitoje prieinama išvados, kad BK 226 straipsnis neatitinka 1999 m. Konvencijos 12 straipsnio keliamų reikalavimų, todėl Lietuvai būtina patikslinti atitinkamas teisės nuostatas.“

Taigi, 2011 m. pakeitus BK 226 str., jame esantys objektyvieji nusikaltimo sudėties požymiai

Tikimybė išsisukti teisme po kaltinimų prekyba poveikiu – kone nulinė

suderinti su BK 225 str. ir BK227 str. esančiais požymiais.

Tai reiškia, kad dabar asmenys gali būti patraukiami atsakomybėn tiek už prekybą poveikiu, tiek už kyšininkavimą ar papirkimą ne tik tuomet, kai kyšis yra duodamas ar imamas, bet kai jį duoti ar imti yra siūloma, žadama, susitariama, reikalaujama, provokuojama.

Persekioti baudžiamąja teisine tvarka asmenis už tokius veiksmus yra ne Specialiųjų tyrimų tarnybos įgeidis, o įstatymo reikalavimas, kurį privalo vykdyti visos teisėsaugos institucijos.

Teismų praktikoje jau yra pavyzdžių, kai asmenys buvo nuteisti pagal BK 226 str. ne už konkretaus kyšio davimą ar ėmimą, bet už jo siūlymą, žadėjimą, susitarimą, reikalavimą ar provokavimą.

Keli pavyzdžiai.

Įsiteisėjusiu Vilniaus apygardos teismo 2017-07-14 nuosprendžiu asmuo nuteistas pagal BK 226 str. 4 d. už tai, kad pasinaudodamas savo pažintimis, kita tikėtina ir tariama įtaka valstybės tarnautojams, savo ir kitų asmenų naudai tiesiogiai reikalavo, pažadėjo ir susitarė priimti didesnės negu 250 MGL vertės kyšį, pažadėjęs paveikti valstybės tarnautojus, kad šie neteisėtai veiktų vykdydami įgaliojimus.

Lietuvos apeliacinio teismo 2018-11-28 nuosprendžiu du asmenys nuteisti pagal BK 226 str. 4 d. už tai, kad pasinaudodami savo pažintimis, kita tikėtina ir tariama įtaka valstybės tarnautojams, savo ir kitų asmenų naudai reikalavo didesnės negu 250 MGL vertės kyšio, pažadėję paveikti valstybės tarnautojus, kad šie neteisėtai veiktų vykdydami įgaliojimus.

Pažymėtina, kad asmenų, kurie kaltinami prekybą poveikiu, lyginant su kitomis korupcinėmis nusikalstamomis veikomis, yra ne tiek jau ir daug (2015-2018 m. kaltinimai pareikšti 54 asmenims), tačiau ir išteisinami jie būna labai retai – per ketverius metus išteisinti tik 4 asmenys.

226 str. Prekyba poveikiu	Nuteista	Išteisinta
2015 m.	93 proc. (13 iš 14)	0 proc. (0 iš 14)
2016 m.	78 proc. (14 iš 18)	22 proc. (4 iš 18)
2017 m.	100 proc. (15 iš 15)	0 proc. (0 iš 15)
2018 m.	100 proc. (7 iš 7)	0 proc. (0 iš 7)
25 str. Kyšininkavimas	Nuteista	Išteisinta
2015 m.	86 proc. (57 iš 66)	9 proc. (6 iš 66)

Tikimybė išsisukti teisme po kaltinimų prekyba poveikiu – kone
nulinė

2016 m.	81 proc. (35 iš 43)	19 proc. (8 iš 43)
2017 m.	92 proc. (24 iš 26)	4 proc. (1 iš 26)
2018 m.	89 proc. (24 iš 27)	4 proc. (1 iš 27)
227 str. Papirkimas	Nuteista	Išteisinta
2015 m.	93 proc. (713 iš 768)	1 proc. (5 iš 768)
2016 m.	92 proc. (432 iš 466)	1 proc. (6 iš 466)
2017 m.	96 proc. (340 iš 352)	0 proc. (1 iš 352)
2018 m.	90 proc. (238 iš 265)	2 proc. (5 iš 265)
228 str. Piktnaudžiavimas	Nuteista	Išteisinta
2015 m.	74 proc. (89 iš 121)	25 proc. (30 iš 121)
2016 m.	55 proc. (23 iš 42)	38 proc. (16 iš 42)
2017 m.	61 proc. (35 iš 57)	25 proc. (14 iš 57)
2018 m.	75 proc. (52 iš 69)	12 proc. (8 iš 69)

Iš viso 2015-2018 metais prokuratūra teismams perdavė 64 baudžiamąsias bylas dėl kyšininkavimo (BK 225 str.), 27 – dėl prekybos poveikiu (BK 226 str.), 1084 – dėl papirkimo (BK 227 str.) ir 104 – dėl piktnaudžiavimo (BK 228 str.).

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra

